

Vägledning i frågor om person i politiskt utsatt ställning

Tredje upplagan

Beslutad av Simpts styrgrupp i november 2020

Innehållsförteckning

7.1.6 Person i politiskt utsatt ställning	3
Vad är ett statsägt företag?.....	3
Omfattas personer i förvaltnings-, lednings- eller kontrollorgan i statsägda företags dotterföretag av definitionen av person i politiskt utsatt ställning?	4
När kan s.k. PEP-listor användas?	5
Hur omfattande information bör lämnas till kunden i de fall fråga ställs om dennes PEP-status?	6
Är det någon skillnad om en verklig huvudman eller en alternativ verklig huvudman är PEP?	6
Ska PEP identifieras för ett bolag som är upptaget till handel på en reglerad marknad eller ett dotterföretag till ett sådant bolag?	7
8.5.1 Åtgärder när kunden eller kundens verkliga huvudman är PEP.....	7
Sammanfattning	7
Faktorer som typiskt sett påverkar bedömningen av i vilken omfattning åtgärder bör vidtas	8
Omfattningen på åtgärderna	8
8.5.2 Vilka faktorer bör beaktas vid bedömningen av om relationen med en tidigare PEP även efter 18 månader ska behandlas som vara förknippad med hög risk?	9

Simpts vägledning har tagits fram av sju organisationer i finansbranschen och deras medlemmar. Den utgår från medlemmarnas behov av vägledning och är inte avsedd att vara heltäckande.

Vägledningen beskriver hur branschen tolkar och tillämpar penningtvättsregelverket i aktuella delar.

Vägledningen ersätter inte lagar, föreskrifter och andra rättskällor. Dessa måste alltid beaktas och tillämpas i förekommande fall.

Det finns inte någon skyldighet att använda vägledningen. Den som använder vägledningen måste alltid göra bedömningen om vägledningen är tillämplig i det enskilda fallet.

Denna del av vägledningen är branschgemensam. Den är relevant för alla verksamhetsutövare, om inte annat anges. Vägledningen ska läsas tillsammans med och kompletterar den grundläggande vägledningen om kundkännedom. Rubriknumreringen motsvarar numreringen i den grundläggande vägledningen.

I denna del av vägledningen hänvisas till lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen) och lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän (registreringslagen).

I denna tredje upplaga har en uppdatering gjorts med anledning av en lagändring och ett förtydligande gjorts vad gäller frågan om när s.k. PEP-listor kan användas. Nya frågeställningar är vad som är ett statsägt företag och om personer i förvaltnings-, lednings- eller kontrollorgan i statsägda företags dotterföretag omfattas av definitionen av personer i politiskt utsatt ställning.

7.1.6 Person i politiskt utsatt ställning

Frågeställningar rörande personer i politiskt utsatt ställning (PEP) aktualiseras dels vid den inledande kontrollen av kunden (s.k. on-boarding), dels vid den löpande uppföljningen av affärsförbindelsen och de uppgifter som verksamhetsutövaren har om kunden (s.k. on-going customer due diligence, ODD).

Vad är ett statsägt företag?

Staten kan äga och kontrollera ett företag i olika stor omfattning. Frågan är om ett företag är statsägt i penningtvättslagens mening oavsett hur stort inflytande staten har i företaget. Frågan har betydelse för definitionen av en person i politiskt utsatt ställning (PEP). En PEP är bl.a. en person som har eller har haft en viktig offentlig funktion i en stat, vilket bl.a. omfattar personer som ingår i förvaltnings-, lednings- eller kontrollorgan i *statsägda företag*.

Ett statsägt företag anses – i penningtvättslagens mening – vara ett företag där staten har ett direkt eller indirekt bestämmande inflytande.

Bestämmande inflytande utövas genom ägande till mer än 50 procent eller befogenhet att på annat sätt diktera beslut i alla förekommande frågor, t.ex. genom att kunna utse majoriteten i företagets styrelse (jfr prop. 2016/17:173 s. 450 och 562 ff.).

När staten inte har bestämmande inflytande, får det till följd att ledande befattningshavare i företaget inte anses vara PEP.

VÄGLEDNING PERSON I POLITISKT UTSATT STÄLLNING

Det kan konstateras att på andra områden inom penningtvättsregelverket omfattar regelverket företag där staten har ett direkt eller indirekt bestämmande rättsligt inflytande. I 1 kap. 2 § registreringslagen undantas bl.a. staten och företag där staten har ett bestämmande rättsligt inflytande från registreringskyldighet. Av 2 kap. 4 § penningtvättslagen framgår bl.a. att en omständighet som kan tyda på att risken för penningtvätt och finansiering av terrorism är låg, är att kunden är en stat eller ett företag där staten har ett direkt eller indirekt bestämmande rättsligt inflytande.

De funktioner som omfattas av definitionen av PEP är genomgående på en mycket hög nivå såsom stats- och regeringschef, ministrar i regeringen samt parlamentsledamöter. Om alla företag med ett statligt delägarande skulle omfattas av definitionen av person i politiskt utsatt ställning, skulle det innebära att ledande befattningshavare i företaget skulle anses ha en viktig offentlig funktion i staten och därmed vara PEP, även i de fall staten inte har ett bestämmande inflytande och där funktionerna bedöms vara längre ifrån den politiska makten. Det bedöms inte finnas tillräckliga riskbaserade skäl för att göra en extensiv tolkning av vad som ska anses vara ett statsägt företag. I linje med vad som i andra sammanhang i regelverket är ett statsägt företag, bör det också i detta sammanhang krävas ett bestämmande inflytande.

Det kan noteras att i Danmark omfattas företag där staten äger 50 procent eller mer eller på annat sätt har faktisk kontroll över företaget, se s. 5 i danska Finanstilsynets vägledning om PEP.

<https://www.finanstilsynet.dk/~media/Tal-og-fakta/2018/PEP/Vejledning-til-reglerne-om-politisk-eksponerede-personer-010218-pdf.pdf?la=da>

Se Simpts vägledning om verklig huvudman för frågan vad det innebär att den verkliga huvudmannen är PEP i ett statsägt företag.

[Omfattas personer i förvaltnings-, lednings- eller kontrollorgan i statsägda företags dotterföretag av definitionen av person i politiskt utsatt ställning?](#)

Personer som ingår i förvaltnings-, lednings- eller kontrollorgan i statsägda företags dotterföretag anses inte omfattas av definitionen av person i politiskt utsatt ställning (PEP).

I regelverket finns det inte något uttryckligt undantag för statsägda dotterföretag (jfr 1 kap. 9 § penningtvättslagen, men också 1 kap. 2 § registreringslagen). Tolkningen bygger på att en PEP bl.a. är en person som har eller har haft en viktig offentlig funktion i en stat och att de funktioner som omfattas genomgående är på en mycket hög nivå såsom stats- och regeringschef, ministrar i regeringen samt parlamentsledamöter. Bedömningen är därmed att det är funktioner där det utövas ett stort mått av politisk eller annan makt som avses. Det kan noteras att personer med funktioner i kommuner och regioner samt deras företag inte är PEP. Det bedöms inte finnas tillräckliga riskbaserade skäl för att göra en extensiv tolkning av vilka funktioner i statsägda företag som avses med viktig offentlig funktion. Dotterföretag till statsägda företag bedöms normalt sett vara längre ifrån den politiska makten än vad moderföretaget är, vilket borde innebära en minskad korrupsionsrisk. Sammantaget bedöms det vara de funktioner som finns i den högre hierarkin i de statsägda företagen som innehar viktiga offentliga funktioner, inte de som har funktioner i dotterföretagen. Det är också en bedömning som gjorts i det danska och norska genomförandet av regelverket.

VÄGLEDNING PERSON I POLITISKT UTSATT STÄLLNING

Se s. 5 i danska Finanstilsynets vägledning om PEP.

<https://www.finanstilsynet.dk/~media/Tal-og-fakta/2018/PEP/Vejledning-til-reglerne-om-politisk-eksponerede-personer-010218-pdf.pdf?la=da>

Se s. 48 i norska Finanstilsynets vägledning till den norska penningtvättslagen.

<https://www.finanstilsynet.no/contentassets/c3262e6c85fc47c7ad77c7ee10282b72/veileder-til-hvitvaskingsloven.pdf>

Det utesluter dock inte att en helhetsbedömning i vissa enskilda fall kan föranleda en annan ordning. Så kan t.ex. vara fallet om moderföretaget utgör mer av ett skal och makten tydligt ligger hos dotterföretaget.

En riskbaserad bedömning av dotterföretaget ska dock alltid göras när dotterföretaget är kund. Dotterföretaget kan av flera skäl bedömas utgöra hög risk. Även om en ledningsperson hos ett sådant företag inte anses vara PEP, kan bedömningen i det enskilda fallet ge vid handen att uppdraget eller ställningen som personen har innebär en förhöjd risk, vilket medför att skärpta åtgärder vidtas av det skälet. Det kan också i vissa fall finnas anledning att anse att risken är hög när kunden är ett dotterföretag till ett utländskt statsägt företag i ett land med t.ex. bristfällig penningtvättslagstiftning.

När kan s.k. PEP-listor användas?

Vid den inledande kontrollen av en kund (on-boarding) är det ofta lämpligt att kombinera kontroll mot en kommersiellt tillhandahållen s.k. PEP-lista, med inhämtande av information från kunden, som ett led i kundkännedomsprocessen för att bestämma PEP-status. Utgångspunkten är alltså att kontroll mot PEP-listan bör kombineras med andra åtgärder, t.ex. att fråga kunden. Verksamhetsutövaren bör riskbaserat avgöra om och i så fall vilka åtgärder som ska vidtas.

Under den löpande uppföljningen av affärsförbindelsen och kundkännedomen kan det däremot ofta vara tillräckligt att löpande genomföra kontroller mot PEP-listor, för att hålla informationen om kunden uppdaterad och uppmärksamma eventuella förändringar. Även i den löpande uppföljningen kan dock andra kontroller behöva vidtas, t.ex. inhämta information från kunden. Verksamhetsutövaren bör riskbaserat bedöma om det t.ex. behöver ställas mer specifika frågor till kunden.

I vissa fall kan verksamhetsutövarens allmänna riskbedömning indikera att vissa produkter och tjänster innebär låg risk, vilket kan innebära att förenklade åtgärder är tillräckliga, om det inte finns omständigheter som föranleder en annan bedömning (prop. 2016/17:173 s. 265 och 266). I andra fall kan risken inte initialt bedömas som låg. Däremot kan det bli aktuellt att bedöma risken som låg i den fortlöpande uppföljningen. Möjligheten att vidta mindre omfattande åtgärder varierar i regel mellan olika branscher. Begränsade åtgärder kan särskilt förekomma där risken på ett framträdande sätt är produktstyrd, t.ex. i fråga om tjänstepensionsförsäkringar. För andra produkter och tjänster, bl.a. sådana som tillhandahålls av banker, förekommer det mer sällan att risken är sådan att mindre omfattande åtgärder kan vidtas initialt. Däremot kan det förekomma i den fortlöpande uppföljningen.

När risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism är låg enligt den allmänna riskbedömningen, är utgångspunkten att verksamhetsutövaren ska kunna vidta förenklade åtgärder och förlita sig på kontroll mot en PEP-lista, för bedömningen av om en kund eller kundens verkliga huvudman är PEP (d.v.s. detta ska ses som ett alternativ till att fråga kunden).

I sammanhanget bör noteras att när risken med en viss produkt eller tjänst bedöms som låg enligt den allmänna riskbedömningen, innebär det att förenklade åtgärder vidtas för att *hämta in information som ska ligga till grund för att bestämma kundens riskprofil*. Riskprofilen bestäms sedan utifrån såväl den allmänna riskbedömningen som andra omständigheter som påverkar risken med kundrelationen i det enskilda fallet. Även om förenklade åtgärder alltså har vidtagits för att hämta in informationen, kan kundens riskprofil komma att bestämmas till normal eller hög risk, vilket kräver att ytterligare åtgärder vidtas.

Avgörande för att verksamhetsutövaren ska kunna förlita sig på PEP-listan är att verksamhetsutövaren bedömer dels att den innehåller tillräckliga uppgifter, dels att den är tillförlitlig.

När det finns osäkerhet kring riktigheten i en träff mot PEP-listan, måste verksamhetsutövaren alltid gå vidare med andra undersökningar, t.ex. vid namnlighet utreda om kundens personnummer, födelsenummer eller annan information om kunden överensstämmer med den data som finns i listan.

Hur omfattande information bör lämnas till kunden i de fall fråga ställs om dennes PEP-status?

Verksamhetsutövaren kan välja att fråga kunden om dennes PEP-status. Det finns inte något krav på hur omfattande information som behöver lämnas till kunden i samband med att frågan ställs huruvida denne, eller dennes verkliga huvudman, är en person i politiskt utsatt ställning, PEP. Det kan räcka med att i en blankett ställa frågan om personen är en PEP – Ja eller Nej – och sedan hänvisa till frågor och svar (Q&A) på företagets hemsida för en närmare förklaring.

Även om det är upp till verksamhetsutövaren att avgöra om informationen till kunden finns på t.ex. företagets hemsida eller i en blankett, är det viktigt att kunden faktiskt förstår frågeställningen. Detta för att verksamhetsutövaren välgrundat ska kunna bedöma kundens/den verkliga huvudmannens PEP-status.

Om verksamhetsutövaren inte använder en s.k. PEP-lista som ett komplement till att fråga kunden, är informationen som förmedlas till kunden kring definitionen av en PEP och att denne har förstått innebörden av denna än viktigare.

Det är dock viktigt att framhålla att verksamhetsutövaren inte behöver fråga kunden om dennes PEP-status för att bedöma om kunden eller kundens verkliga huvudman är en PEP eller en familjemedlem eller känd medarbetare till en sådan person. Verksamhetsutövaren kan göra den bedömningen på andra sätt, t.ex. genom att ställa olika frågor till kunden om dennes position, eventuellt i kombination med att använda en s.k. PEP-lista. Det finns alltså inte något krav i sig på att verksamhetsutövaren ska förklara innebörden av PEP för kunden.

Är det någon skillnad om en verklig huvudman eller en alternativ verklig huvudman är PEP?

Enligt penningtvättsregelverket innebär det inte någon skillnad om en PEP är verklig huvudman eller alternativ verklig huvudman. I praktiken kan detta dock komma att inverka på riskbedömningen av kunden. Ett sätt att resonera är att risken kan vara högre och andra åtgärder kan krävas när det är någon som äger eller kontrollerar kunden som har fört in medel i kunden, jämfört med om det är en alternativ verklig huvudman, som i normalfallet sällan för in medel i kunden. Däremot kan en alternativ verklig huvudman givetvis använda kunden för penningtvätt och finansiering av terrorism på andra sätt.

Ska PEP identifieras för ett bolag som är upptaget till handel på en reglerad marknad eller ett dotterföretag till ett sådant bolag?

Kravet på att utreda verklig huvudman gäller inte när kunden är ett bolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad (noterat bolag) eller ett dotterföretag till ett sådant bolag. Det bedöms därmed inte heller finnas något krav på verksamhetsutövaren att aktivt utreda om det finns en person i politiskt utsatt ställning (PEP) i ägar- och kontrollstrukturen för dessa bolag. Det innebär att en person som är PEP och som skulle ha utsetts som verklig huvudman för det fall undantaget från skyldigheten att utreda verklig huvudman inte hade gällt, i regel inte kommer att identifieras och därmed inte heller inverka på riskbedömningen av kunden.

Om det skulle komma till verksamhetsutövarens kännedom att det finns en PEP i ägar- och kontrollstrukturen, bör verksamhetsutövaren göra en riskbaserad bedömning av förhållandena i det enskilda fallet för att hantera riskerna.

Bedömningen är alltså riskstyrd och inte regelstyrd. Det innebär att åtgärder inte vidtas enligt 3 kap. 19 § penningtvättslagen, utan utifrån en riskbaserad ansats. Verksamhetsutövaren är fri att göra en bedömning i varje enskilt fall av vilken inverkan som en PEP ska ha på den risk som är förknippad med kundrelationen och vilka åtgärder som bör vidtas. Däremot kan det i praktiken bli så att de faktorer som påverkar riskbedömningen när bedömningen är regelstyrd också påverkar den mer fria bedömningen och de åtgärder som vidtas.

Exempel på faktorer som kan påverka bedömningen av vilka åtgärder som bör vidtas och i vilken omfattning:

- Hur stort inflytande som personen har i kunden, t.ex. om personen utövar kontroll genom sitt innehav av andelar och samtidigt ingår i styrelsen eller om det är en passiv ägare
- Risken som är förknippad med den aktuella produkten eller tjänsten
- Personens geografiska kopplingar
- Vilken bransch kunden är verksam i
- Bedömd risk förknippad med en viss typ av PEP
- Var i kundens organisation som personen finns

Det kan vara lämpligt att behandla verksamhetsutövarens hantering av denna fråga i interna instruktioner och rutiner.

8.5.1 Åtgärder när kunden eller kundens verkliga huvudman är PEP

Sammanfattning

När kunden eller kundens verkliga huvudman är en person i politiskt utsatt ställning (PEP) ska skärpta åtgärder för kundkännedom vidtas enligt 3 kap. 19 § penningtvättslagen.

Omfattningen på de skärpta åtgärderna behöver inte vara desamma avseende alla kundrelationer när kunden eller kundens verkliga huvudman är PEP. Omfattningen bör bestämmas utifrån den risk som kan förknippas med kunden. Verksamhetsutövaren behöver analysera risken för att utnyttjas och – på samma sätt som i andra situationer – vidta åtgärder i den omfattning som är lämplig utifrån risken.

Faktorer som typiskt sett påverkar bedömningen av i vilken omfattning åtgärder bör vidtas

- Risken som är förknippad med den aktuella produkten eller tjänsten
- Personens geografiska kopplingar
- Vilken bransch kunden är verksam i
- Bedömd risk förknippad med en viss typ av PEP, t.ex. att kunden har flera funktioner som innebär att denne är PEP
- Var i kundens organisation som personen finns
- Hur stort inflytande som personen har i kunden, t.ex. om personen utövar kontroll genom sitt innehav av andelar och samtidigt ingår i styrelsen eller om det är en passiv ägare

Omfattningen på åtgärderna

När kunden är PEP ska vissa skärpta åtgärder för kundkännedom vidtas. Verksamhetsutövaren avgör, utifrån sin egen riskbedömning, omfattningen på åtgärderna.

Vid högre risk kan t.ex. uppgifterna om medlens ursprung behöva verifieras i större omfattning än annars.

Att risken är lägre medför att de åtgärder som måste vidtas kan hållas på en mindre omfattande nivå. Det kan bland annat innebära att efterforskning av medlens ursprung kan inskränkas till en fråga till kunden och att uppföljningsintervallen kan vara längre jämfört med kunder som konstaterats medföra högre risk. Ett exempel på när förekomsten av PEP kan innebära att åtgärderna kan hållas på en mindre omfattande nivå är när kunden är ett svenskt statligt bolag eller när kunden enbart innehar en lågriskprodukt, t.ex. livförsäkring utan sparmoment.

Ett exempel på hur åtgärderna kan anpassas till den specifika situationen är när verksamhetsutövaren bedriver en begränsad verksamhet/affär, t.ex. finansiering av visst objekt. Typiskt för dessa situationer är att det har gjorts en kreditbedömning. Verksamhetsutövaren kan därför göra bedömningen att det inte tillför något att fråga kunden eller på annat sätt inhämta ytterligare information om varifrån de tillgångar som hanteras inom ramen för affärsförbindelsen kommer. Verksamhetsutövaren måste dock vara klar över att de uppgifter som har hämtats in inom ramen för kreditbedömningen är tillräckliga för att uppfylla kraven i penningtvättsregelverket. Det gäller t.ex. uppgifter om affärsförbindelsens syfte och art, d.v.s. bl.a. vilka medel som kan förväntas komma att användas för erläggande av amorteringar och räntor. Uppgifterna måste kunna ligga till grund för övervakningen av affärsförbindelsen med kunden. I de fall verksamhetsutövaren bedömer att de uppgifter som har hämtats in inom ramen för kreditbedömningen är tillräckliga för att kunna uppfylla de krav som ställs enligt penningtvättsregelverket, bör fokus i normalfallet sedan läggas på den skärpta löpande uppföljningen och övervakningen av aktiviteter och transaktioner (3 kap. 19 § penningtvättslagen). På så sätt kan t.ex. sådant som att den verkliga huvudmannen har flyttat utomlands fångas upp. Det kan också bli fråga om övervakning vid lägre tröskelvärden och inom andra tidsperioder än annars. Även om utgångspunkten är att det sällan tillför något att vidta ytterligare åtgärder för att utreda medlens ursprung (när tillräckliga uppgifter har inhämtats inom ramen för kreditbedömningen), bör verksamhetsutövaren göra en helhetsbedömning där sådant som produktrisen beaktas. Bedömningen kan leda till att det i något fall är motiverat att vidta ytterligare åtgärder för att ta reda på medlens ursprung.

Viktigt att notera är att uppgifter som har inhämtats inom ramen för kreditbedömningen och som används för att uppfylla kraven i penningtvättsregelverket, ska hanteras som sådana uppgifter vilket bl.a. innebär att de ska bevaras enligt bestämmelserna i 5 kap. penningtvättslagen.

8.5.2 Vilka faktorer bör beaktas vid bedömningen av om relationen med en tidigare PEP även efter 18 månader ska behandlas som vara förknippad med hög risk?

Det finns inte något entydigt svar på frågan vilka faktorer som ska beaktas. Utgångspunkten för bedömningen bör vara vilken position och inflytande som personen har efter att denne har upphört att vara en person i politiskt utsatt ställning, PEP.

Exempel på riskhöjande faktorer:

- Om personen har varit PEP i en relationsbyggande funktion, t.ex. som ambassadör.
- Om personen i praktiken fortsätter att ha den roll som denne hade i egenskap av PEP.
- Om kunden varit PEP i ett land med hög nivå av korruption och annan relevant brottslighet (t.ex. brottslighet som genererar stora brottsvinster som måste tvättas, exempelvis narkotikabrottslighet).
- Om personen har en ny tjänst eller uppdrag som ger personen makt och inflytande som skulle kunna möjliggöra otillbörlig vinning för egen eller för familjemedlems eller nära medarbetares räkning.

En risksänkande faktor kan vara att personen, efter att ha varit PEP, har pensionerats.